

Skolforskningspodden avsnitt 19: Praktiknära forskning i flerspråkig förskola

INFORÖST 1: Välkommen till Skolforskningspodden. Dagens avsnitt handlar om att forska i och med förskolan. Vi pratar om språkinlärning och transspråkande och vikten av att involvera föräldrarna. Vi diskuterar också möjligheter och utmaningar med praktiknära forskning och vad som krävs för att utveckla praktiken. Dagens gäster Är Sara Andersson, Anne Harju och Annika Åkerblom. Programledare är Anna Hedman.

INFORÖST 2: Praktiknära skolforskning – vad är det?

INFORÖST 3: Vad finns det för forskning inom just ditt ämne?

INFORÖST 4: Undervisning på vetenskaplig grund – hur gör vi?

ANNA: Hej och välkomna till Skolforskningspodden. Idag ska vi prata om möjligheter och utmaningar i flerspråk förskola. Vi har med oss tre gäster. Ni kanske vill presentera er?

ANNE: Jag heter Anne Harju. Jag är docent i barn- och ungdomsvetenskap vid Malmö universitet och jag var projektledare för det här projektet.

ANNIKA: Jag heter Annika Åkerblom och jag är också docent fast i pedagogik. Jag har ju då, tillsammans med Anne varit med och genomfört det här projektet. Sedan kan jag också säga att jag har mina rötter i förskolan så jag har lite den ingången också, kan man säga. Jag jobbar på Göteborgs universitet.

SARA: Ja, jag heter Sara Andersson och jag jobbar som förskollärare på förskolan där Annika och Anne var ute och gjorde en del av forskningen.

ANNA: Vi kanske ska nämna också att ni var fler förskollärare – eller hur? – som var del av det här projektet.

SARA: Ja, precis. Det är jag och sedan var det ju mina två kollegor som jobbade väldigt nära mig som var en väldigt stor del av hela projektet också.

ANNA: Det här projektet som ni har jobbat med, som då är finansierat av Skolforskningsinstitutet, är ju då ett praktiktäna forskningsprojekt. Anne, varför valde ni att jobba på just det här sättet?

ANNE: Vi valde det därför att vi tycker det är spännande att forska tillsammans med pedagoger och ledning också. Det var ju ledning också som var med. Det finns ju olika sätt att göra praktiktäna forskning på och vi valde kanske den mest interaktiva eller deltagarorienterade aktionsforskning – det var mer aktionsforskning – partecipatorisk aktionsforskning, så det krävs ju en del av forskarna och de medverkande lärarna att verkligen ge sig in i det här och diskutera förändrad praktik. På vilket sätt och vilka grunder kan vi utveckla den här praktiken som redan var en välfungerande praktik, men hur kan vi, liksom, ta med oss det som är väldigt fungerande och sedan med hjälp av oss som forskare, som kommer in med begrepp, med tidigare forskning, ett sätt att tänka. Liksom, utveckla den praktiken som redan fanns, så att säga. Vi tyckte det här var väldigt kul och intressant. Ett kul sätt att arbeta på.

ANNA: Sara, har du lust att berätta lite om förskolan där du jobbar och om din roll i det här projektet?

SARA: Ja, absolut. Avdelningen är ju en tre- till femårsavdelning och vi har tagit emot barn som är nyanlända i Sverige eller så har de bott här ett tag, men har väldigt lite verbal svenska. Barnen kanske är väldigt otrygga. Allting är väldigt nytt för många där så det är ju först och språket som är det centrala där, och att jobba med både barn och sedan ha föräldrarna – hela familjen spelar en väldigt stor roll där så att alla ska känna sig trygga där. Projektet för oss var väldigt givande, men i början var det ju väldigt svårt både för oss som personal, men även för föräldrar och vårdnadshavare att förstå vad forskarna skulle på förskolan för. Så det tog ett tag både för vår del och för barnen att lära känna speciellt Annika som var den som var mest ute, men absolut, det – föräldrarna var extremt stolta över sina barn väldigt snabbt när de fick reda på att de var en del av ett forskningsprojekt. Det var jättefint att se.

ANNE: Jag vill bara säga en sak till det Sara säger. Ni jobbar ju väldigt mycket med förtroendeskapande arbete med föräldrarna. Ni har inte en problemorienterad syn på föräldrarna. Ni har en syn på föräldrarna som kompetenta och det gör ju jättemycket i förhållande till sedan hur snabbt ni kommer in och börjar arbeta med barnen. Jag vill bara poängtera det för det finns ibland en tendens till, liksom, en problembaserad bild av de här föräldrarna.

ANNA: Annika, jag kanske kan fortsätta med att fråga dig – Det finns olika dilemman i det här med att det finns ett dubbelt uppdrag i

läroplanen. Man ska verka för en flerspråkig miljö, men samtidigt så är utvecklingen av det svenska språket i fokus. Vad kom ni fram till eller hur gör man i praktiken?

ANNIKA: Det var intressant att upptäcka att det faktiskt finns väldigt mycket dubbelhet i läroplanen. Det kan ju ställa till det för den som ska tolka. Det kräver ganska mycket och kräver medvetenhet och reflektion. Å ena sidan så ska ju barn då ses som kompetenta, de ska ha agens och ges möjlighet att välja, ha inflytande över verksamheten. Å andra sidan så verkar det också i läroplanen som att det finns barn som inte ges de möjligheterna. Att det kan framstå så, i alla fall. Det gäller då framför allt det som vi pratar om som det kompensatoriska uppdraget och det är ju, liksom, då en idé om att barn som uppfattas som att de saknar någonting ska kompenseras för detta. Ja, men som i vårt fall då, kan man säga, barn som upplevs sakna svenska språket, men det är ju faktiskt så att barn samtidigt är kompetenta och behöver stöd i utveckling och lärande. Det är ju därför de går i förskolan. Men vi märkte att utifrån så talade man kanske ofta om den här avdelningen först och främst som att barnen saknade svenskan. Att det var, liksom – ja, problemorienterat kan man säga, i stället då för att tala om att den här avdelningen var väldigt språkrik och verkligen en grogrund. Sedan är det ju också, vill jag ju säga, att när det gäller stöd till modersmålet eller stöd till svenska språket så finns det ju egentligen ingen motsättning. De här uppdragen är det inte ett dilemma med, utan det är mer det här att man tänker att vissa barn behöver stöd och andra barn är kompetenta.

SARA: Jag tänkte bara säga hur positivt det verkligen är att ha en barngrupp med så pass många olika språk. Säg att vi har tio olika språk i botten och vi har barn som lär sig varandras språk någorlunda så de kan förstå varandra. Vi har barn från andra avdelningar som har svenska som sitt förstaspråk och inte alls egentligen är van vid andra språk, men som har kunnat lära sig flera ord på många språk. Så jag ser bara fördelar med att vi blandar så många språk.

ANNA: Men då måste jag ju ändå ställa frågan – lär sig barnen svenska då?

SARA: Absolut.

ANNA: Jag tänker lite på det här med modersmål och avsaknad av språk som vi har pratat om. Det är ju samtidigt så att ett språk som engelska uppmuntras. I samhället gör man skillnad på språk. franska och tigrinja, till exempel, behandlas inte på samma sätt. Är det här någonting som ni har tittat på?

ANNIKA: Jo, men det är verkligen mitt i prick, så att säga, för det är så

mycket det här handlar om. Vi lägger olika värden i olika språk och till exempel att man – franska, tyska – ja, de kallas moderna språk, men alla andra språk, eller många andra språk. kallas modersmål och det är, liksom, lite – Ja, modersmål är ju inte så viktigt som moderna språk, liksom. Så att visst finns det här, och det har ju ni också märkt mycket av, det här, liksom, hur vissa språk– nej, men engelskan uppmuntras ju jättemycket och andra språk kanske inte ses som så välkomna. Inte i denna förskoleverksamhet, men i andra förskoleverksamheter. Det är ju ett jätteproblem.

ANNA: Ni hade ett projekt på förskolan där barnen fick varsin engångskamera. De skulle fota sin vardag och det här var tydligen ett lyckat projekt. Har du lust att berätta vad ni gjorde?

SARA: Jo, men det var absolut ett lyckat projekt. Vi fick ett gäng engångskameror och barn idag är ju väldigt vana vid att ta bilder, men då är det främst genom iPad, digitalkameror och så vidare. Engångskameror har väl kanske inte många fyraåringar kunskap från, men de förstod ganska snabbt att de har cirka 20 bilder och sedan är det slut så de börjar välja ganska noga vad de ska ta bild på och sedan fick man ju vänta en vecka innan man fick titta på bilderna. När Annika sedan kom och visade dem och hade en diskussion om vad de hade fotograferat– vissa bilder kanske är mer självklara än andra, men det var många exempel på bilder där man trodde att det här kanske var en bild där det blev och man kanske skulle slängt bilden, men det visade sig att barnet hade en väldigt bra plan på varför den tog bilden. Det kunde vara en bild på en bit av golvet. En suddig bild. Inget mer med det, tänkte vi, men för barnet på fyra–fem år så var det "det här är min plats. Här har vi samling. Här sitter jag varje dag och här tillhör jag en grupp och här blir jag sedd varje dag", och så vidare. För barnet var bilderna extremt viktiga. Och likadant, det var kanske en bild på en av oss vuxna. För barnet var det "detta är min lärare som jag träffar varje dag. Här har jag en anknytning." Man fick reda på jättemycket som man kanske inte frågar barnen och de inte kommer berätta för oss annars. Vissa barn tog med sig kamerorna ut på gården och fotograferade, liksom "här spenderar jag min utevistelse." De tog till och med hem dem och fotade kanske "här sover jag." Sedan resulterade bilderna i en utställning på Malmö universitet så det blev en succé. De var väldigt stolta över att visa att "det här har vi gjort."

ANNIKA: Om jag får inflika någonting, apropå det här med att barnen inte kunde uttrycka sig så bra på svenska i början så – man kan ju nästan säga att det här med att ta bilder och bilderna och också andra typer av bilder som barnen gör, är också en sorts språk. Ett sätt att kommunicera och berätta om någonting som är viktigt.

- INFORÖST 5: Du lyssnar på Skolforskningspodden – där undervisning och forskning möts.
- ANNA: Sara, om vi fortsätter med dig. Det här projektet, ledde det till att ni förändrade era arbetsätt eller lyfte det upp nya tankar, nya idéer? Var det mer så att ni kände att "just det, men vi gör faktiskt rätt."
- SARA: Som Annika var inne så visste vi ju att barnen är kompetenta. Många gånger så vet man ju att barnen kan så mycket mer, men genom detta projektet fick vi också upp ögonen för det på ett nytt sätt kanske. Man märker att vi är inne på rätt spår och man fick det bekräftat både genom forskarna, genom barnen, genom varandra och alla samtal som vi hade regelbundet, så lite både och. Jag tror att arbetet på förskolan har ju bara blivit bättre.
- ANNA: När man gör ett sådant här projekt, hur kan man sprida resultaten?
- ANNE: Nej, men det är både då vetenskapliga publiceringar, men också som populärvetenskapliga publiceringar. Vi har ju gjort en antologi som Sara också skriver i och där andra inom förskola också skriver – som är mer praktiskt orienterade – där vi utgår från projektet så det är ju ett sätt. Det andra är att vi har skrivit ett antal vetenskapliga artiklar och vi har pratat väldigt mycket om resultaten i olika sammanhang. Både i praktikinära sammanhang där det är både forskare och praktiker, men även inåt mot universiteten och utåt mot kommunerna. Också kurslitteratur. Det finns ju väldigt många olika spridningssätt och som är viktigt just när det gäller praktikinära forskning är att det inte fastnar i vetenskapliga artiklar, vilket det ju lätt gör eftersom – till exempel den här antologin då, den bestämde vi att vi skulle skriva och vara redaktörer för eftersom det är väldigt viktigt, men den räknas ju inte så mycket som akademisk merit. Så där det är, liksom, den typen av avvägningar man måste göra i den här typen av projekt.
- ANNA: Om vi återgår lite då till vad ni kom fram till. Vi har ju pratat lite om det här med flerspråkighet som en möjlighet eller som ett problem och vad såg ni, liksom? Och så lite det här med transspråkande. Det är spännande.
- ANNIKA: Jag håller verkligen med. Ja, vi var ju inne på det tidigare, liksom, det här med att om man ser flerspråkighet som en möjlighet, då blir det också att man handlar på ett visst sätt och det finns ju faktiskt många äldre missuppfattningar om vad flerspråkighet är och att det skulle skapa svårigheter för barnen, till exempel, eller att språk på något sätt står i vägen för varandra så att man lär sig ett och då, liksom, hinner man inte lära sig svenskan och så där,

men detta är alltså en felaktig uppfattning då och det vet vi ju genom modern hjärnforskning till exempel om flerspråkighet som då visar istället på att barn som växer upp omgivna av flera språk och kommunicerar blir mycket mer språkligt medvetna och det för också med sig kognitiva fördelar, det vill säga de är bättre på att tänka, lösa problem som inte har kanske med språk att göra. Forskningen visar ju också då att när det gäller, säg, språkinläring eller språkutveckling, att barn lär sig allra bäst genom kommunikation och samtal. Språkande då snarare än språk därför att om bara barn har något meningsfullt och språka om och har massa situationer där de kan språka med varandra på olika sätt, då kommer de ju ha motivationen att tala och använda språk och så vidare. Den bästa grogrunden för barns språkutveckling, det är ju då att skapa de här sammanhangen och språkmiljön där alla barn får plats och alla barn får använda alla sina resurser. Även då, som vi pratade om innan, estetisk kommunikation som bilder av olika slag och musik, rörelse som också ingår i det vi då talar om som det vidgade språkbegreppet. Då är flerspråkigheten inga problem, så att säga.

SARA: Den barngruppen vi hade när Annika och Anne var ute mycket, vi hade ett stort projekt om sagor. I slutet av terminen skrev barnen – de som var fyra–fem år och som har lite mer kunskap om just att kunna skriva, de skrev sina egna långa sagor. Så de hade lärt sig att både skriva och rita och berätta sina sagor.

ANNIKA: Ja, och det kommer jag ihåg att ni sa ofta att "Här lär sig barnen svenska på tre månader", eller någonting sådant där. Att det var er erfarenhet, men om jag får fortsätta säga någonting om transspråkande för jag tycker också det är väldigt spännande. Det här med att det har blivit något av en het potatis eller så. Det tror jag främst har att göra med att det finns den här ... olika syner på vad språk är och hur språk fungerar och att många av oss kanske har vuxit upp i ett relativt enspråkigt sammanhang, med den här traditionella undervisningen då i främmande språk. Det gör att vi har fått med oss en språksyn som, liksom, strider mot den språksyn som ligger implicit under transspråkande språksynen och då kan man ju se, kanske, transspråkande som en ideologi och det hör man ibland, men det är ju då en ideologi där alla typer av språkliga resurser är lika värdefulla. Apropos det vi pratade om franska kontra arabiskan och så där och att alla talare har rätt att uttrycka sig på sitt sätt eller sina sätt. Sedan så kan det ju då finnas en rädsla för att en förskolemiljö med många språk som inte då kanske är medvetet och systematiskt uppbyggd skulle kunna leda till att barnen inte lär sig svenska.

SARA: Det handlar ju mycket om trygghet. Vi har väldigt långa inskolningar för många barn så att föräldrarna och

vårdnadshavarna – ibland är det ju hela familjen som är där – är bekväma med oss som personal och bekväma med de andra barnen. Så svenskan kommer i takt med att de är trygga och den kommer snabbare än man tror, faktiskt. De vill så gärna lära sig och likadant så snappar de upp väldigt många andra språk på vägen. Det är häftigt.

ANNE: Och som jag förstår det också är att föräldrarna är väldigt måna om att barnen ska lära sig svenska. Alltså, det är inte så att föräldrarna sitter där och pratar om att barnen "Nej, vi vill inte att barnen ska lära sig svenska", som man ibland kan tro av den diskussionen som pågår, men så är det inte – eller hur Sara? Det är inte alls er erfarenhet?

SARA: Nej, verkligen inte. Vi har ju familjer från alla delar av världen egentligen, men alla har ju kommit till Sverige av samma anledning. De vill ju lyckas. Många familjer stannar i Sverige, vissa familjer väljer att flytta tillbaka till sina ursprungsländer, men de har ändå samma syn på att de vill ju att tiden här ska bli bra och självklart vill de ju att barnen ska lära sig svenska och kunna kommunicera, så vi har alltid haft våra vårdnadshavare med oss och haft stora ... innan då pandemin kom, stora fester där vårdnadshavare varit inbjudna och deltog aktivt i verksamheten.

ANNA: Det här med praktiktäna forskning, Anne, du har ju pratat lite om fördelarna, men vad finns det för utmaningar med det här sättet att bedriva forskning?

ANNE: Det är ju självklart att det finns utmaningar och en sådan handlar ju då om vilka förutsättningar det finns för som forskare, om man har fått medel, så finns ju oftast förutsättningen att – för att man har fått medel och därför så går man in i en verksamhet, men vilka förutsättningar finns det för de som är i verksamheten att vara med i de här projekten? De, liksom, organisatoriska förutsättningarna måste ju finnas, så att säga, så det är inte bara att personalen ska få förutsättningar från ledningen. Ledningen måste också få förutsättningar och om ledningen då bara har fullt upp med att hantera verkligheten som har med personalomsättning, budget, möten, alla sådana här saker. När de hela tiden måste vara i den typen av verklighet så blir det ju svårt att också bedriva ett projekt som går kanske lite utanför. Därför måste ju de här projekten på något sätt – det var det vi upptäckte längs vägen, att de måste in i den verksamheten som finns. Det måste finnas en intern struktur och plan för att fånga det här för annars så blir det, liksom, några år och sedan så blir det inte så mycket mer om inte, liksom, visionerna kring projektet går hand i hand, liksom, med framför allt ledningen. Sedan så upplever jag också att sådana här projekt över lag ofta hänger på eldsjälar. Där måste du ha ledningen igen.

Hur ska du få in den kunskapen och det som utvecklas i de här projekten långsiktigt in i en verksamhet. Det är ju en jättestor utmaning. Alltså, ni Sara som ni ändå fick med på vägen, alla de här diskussionerna. Vi hade ju jättemycket – vi skapade ju de här rummen, de här kommunikativa rummen där vi förde samtal både med ledning och pedagoger. Hur förvaltar man det här. Det är en stor utmaning.

ANNA: Sedan kan man väl kanske säga att även om – i värsta fall då – att man säger att "Ja, då avbryts de här samtalen helt och hållet. Det blir ingen som helst uppföljning utan det tar slut rakt av", men det kanske ändå har tillfört mycket till de som har medverkat och även, liksom, för ny personal att det finns andra insikter och att man sprider den kunskapen vidare fast det då blir på den enskilda praktikern att föra det vidare.

ANNE: Om man på allvar menar att man ska förändra en praktik eller utveckla en praktik – alltså, en praktik är ju så väldigt genomgripande i en verksamhet. Det är ju, liksom, hur man pratar om saker. Det är hur man gör saker. Det är hur man, liksom, relaterar till varandra. Alltså, en praktik är ju så otroligt genomgripande – jag vet inte. Sara, vad säger du?

SARA: Men det är väl lite som du är inne på, att det måste ju ledningen och ännu högre upp kunna fortsätta med för att vi ska kunna ha tid till de samtalen och diskussioner både med er och andra forskare eller kunna diskutera detta vidare i arbetslaget eller andra förskolor inom Malmö och så vidare. Men givetvis är det någonting som vi på avdelningen har tagit med oss och vi har ju haft samtal med de andra avdelningarna på förskolan och i området så att det lever ju vidare i oss så länge vi har en vilja och det har vi ju. Och vår nuvarande chef. Men jag tror också det hade med att göra att vi tyckte ju att det här var väldigt spännande och otroligt viktigt att föra fram.

ANNE: Jag måste säga det – vi har pratat mycket om vad pedagogerna har lärt sig och hur positivt barnen tyckte det var, men vi lärde oss ju jättemycket som forskare också ju. Alltså, man kan inte underskatta hur mycket vi lärde, och hur mycket vi fick tillbaka in till forskningen kring språkutvecklande arbete, bland annat. Man kan ha teorier och man referera till hjärnforskning som visar på det och det, men här fick vi ju, liksom, möjligheten att komma in och verkligen arbeta tillsammans med pedagoger.

ANNIKA: Jag tänker på det här, alltså, just med vad man pratar om vad som är forskning och som är praktik, vad som är utveckling. I ett sådant här projekt är det, liksom, både och, och jag tror att det här är enda sättet, egentligen, att forska i praktik och om praktik om vi nu

säger forskningen då till skillnad från utvecklingen. För mig personligen, både som människa och forskare, har ju det här varit helt fantastiskt. Det blev ganska snabbt ett "vi", liksom. "Vi" och "vårt projekt." Jag har lärt mig fantastiskt mycket så tack.

ANNA: Och det var passande ord för att avsluta dagens program. Stort tack. Hejhej.

INFORÖST 6: Du har lyssnat på Skolforskningspodden, en podd där undervisning och forskning möts. Vi finns också på webben, skolforskningsportalen.se